

Folkvilja, partipiska eller egen övertygelse?

Svenska riksdagsledamöters representation i
statsskicksfrågan

Abstract

The Swedish head of state is a constitutional monarch. 2010 is an election year and in June Crown Princess Victoria will marry her fiancé Daniel Westling. The debate in the media surrounding the form of government and issues related to the monarchy is more relevant than ever.

The SOM-institute at Gothenburg University has concluded that the Swedish people's support for the monarchy is relatively strong. Swedish MP's are elected through a process of nomination and election. Voters, party and personal opinions are important when it comes to decision-making in parliament. By examining the Swedish parliament members' general views on the monarchy and what / who they think they represent in the form of government, I come to the conclusion that, by extension, members of parliament are representing the voters in the question of form of government. Representational theories and more specific studies made on Swedish MP's are used in the explanation and analysis of the results from a survey sent out all Swedish MP's.

Nyckelord: statskick, representation, monarki, republik, riksdagsledamöter

Antal ord: 9248

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problem och syfte	1
1.2	Disposition	2
1.3	Material	3
1.4	Metodval	3
1.5	Bakgrund.....	4
1.5.1	Sveriges statsskick	4
1.5.2	Ideologi	5
1.5.3	Folkvilja	7
2	Teoretiska utgångspunkter	9
2.1	Begreppet representation	9
2.2	Verklig representation	11
2.3	Representation från ovan	12
3	Enkät	14
3.1	Metod.....	14
3.2	Resultat	16
4	Analys och diskussion	22
5	Slutsats	26

1 Inledning

Med kronprinsessan Victorias bröllop under sommaren och riksdagsval på hösten är 2010 ett år frågan om statskick åter är aktuell. Debatter om frågor som behandlar statskicket och kungahuset kan man frekvent läsa och höra om i media. Frågor om politisk representation och hur väl våra folkvalda faktiskt representerar oss och våra åsikter är en fråga som ständigt är aktuella om än på en annan nivå.

1.1 Problem och syfte

Ända sedan Torekovskompromissen 1971 har det varit näst intill konsensus i frågan om statskick. Trots att vissa partier har införandet av republik inskrivet i sina partiprogram är det knappt någon som aktivt driver frågan fullt ut. Resultat från Samhälle, Opinion, Medier-institutets (hädanefter hänvisat till som SOM-institutet) undersökningar talar sitt tydliga språk – stödet för monarkin i sin nuvarande form är starkt hos det svenska folket (Nilsson, 2004; Nilsson, 2010).

Syftet för denna kandidatuppsats är att undersöka och bringa klarhet i hur våra folkvalda riksdagsledamöter resonerar när de representerar oss. Området som studien kommer att röra sig inom är Sveriges statskick och Sveriges statschefs roll. Det är min ambition att denna uppsats skall röra sig inom just detta område, utan att för den sakens skulle göra anspråk på att förklara eller belysa skeenden av alltför stor komplexitet för att rymmas inom ramarna för en kandidatuppsats.

Om man tittar på empirin står ideologin hos somliga partier i viss konflikt med vad deras väljare anser om monarkin. Har ledamöterna samma åsikter som sitt parti i frågan om statskick eller tycker de som sina väljare? Representerar riksdagsledamöterna folkviljan, ideologin eller den egna övertygelsen? Mitt forskningsproblem grundar sig i alltså den tänkbara representationskonflikten i frågan Sveriges statskick och statschef.

Frågeställningen kan ställas upp som följande,

- Vad representerar Sveriges riksdagsledamöter i frågan om Sveriges statskick?

För att knyta till Teorell och Svensson (2007: 47-48) kan mitt forskningsområde ses principiellt intressant då det kan ses som ett fall av något högre på abstraktionsstegen – politikens konflikt mellan ideologi/partipolitiska kompromisser, egen övertygelse och representativitet.

Undersökningen kommer till stor del vara det som Teorell och Svensson (2007: 21-33) kallar deskriptiv, men kommer även att innehålla förklarande delar.

Undersökningen kommer att uppfylla Teorell och Svenssons (2007: 18-19) krav på både inomvetenskaplig och utomvetenskaplig relevans då frågan är betydelsefull för både gemene man och forskarvärlden. För medborgaren kan studien ses som ett fall av en aktuell fråga där deras folkvalda politikers attityder studeras och utvärderas utifrån frågan om Sveriges statskick. För forskarvärden hoppas jag att studien kommer att kunna bidra med kumulativitet genom resultaten från min studie eller åtminstone inspirera och engagera till mer forskning kring monarki och politiker i Sverige.

1.2 Disposition

Den huvudsakliga strukturen på denna uppsats är gjord för att läsaren lätt ska kunna följa med och vara väl införstådd i de historiska och teoretiska bakgrunderna innan analys och diskussion.

Uppsatsen börjar med ett inledningskapitel där först problemet i sig och syftet med undersökningen presenteras. Denna disposition är nästa del och efter denna följer en introduktion till material och en motivering av metodvalet. Den sista delen av inledningen är en kort bakgrund till problemområdet. Den huvudsakliga meningen med inledningskapitlet är att presentera problemet och utveckla och skapa förståelse för problemområdet; detta för att ge läsaren en grund till området att senare bygga vidare på.

I nästa del av undersökningen presenteras representationsteori. Syftet med denna del är att tillhandahålla läsaren med de teoretiska glasögon som behövs för att vidare förstå den övergripande meningen med undersökningen. Först kommer en grundläggande del där Pitkins (1967) basala tankar redogörs för. Detta följs av en mer djuplodande redogörelse för det jag väljer att kalla ”verklig representation.” Esaiasson och Holmbergs (1996) redogörelse över sin studie av den svenska representationen avslutar teorikapitlet.

Det nästföljande kapitlet redogör för min enkätundersökning. En mer utförlig metoddiskussion inriktad på enkäten redogörs för här. Även en diskussion om urval, svarsfrekvens och problem kommer att tas upp här. Resultatet från undersökningen är den sista delen. Med denna metoddel och presentation hoppas jag tydligt visa på hur jag genomfört studien och vilka resultat den givit.

I det fjärde kapitlet ämnar jag att diskutera och analysera resultaten från enkäten med teorin som utgångspunkt. Här kommer även att förklaringar till resultat presenteras och utvärderas.

Slutsatsen är det avslutande kapitlet i uppsatsen. Här kommer resultaten sammanfattas och förslag på vidare forskning presenteras.

Referensförteckningen och bilaga med enkäten i sin helhet följer på slutsatskapitlet.

1.3 Material

Materialet i denna studie kommer att vara både sekundärmaterial i form av tryckta medier och primärmaterial i form av en eget utformad enkät skickad till samtliga svenska riksdagsledamöter och internetkällor.

Då mitt område studerar en pågående process är det viktigt att vara uppmärksam om litteraturen är aktuell och om den inte är det reflektera över vilka eventuella följder detta kan få för undersökningen.

Litteraturen jag arbetar utifrån består i teoretiska böcker och texter om representationsteori av Pitkin (1967), Phillips (1995), Young (2000), Celis et. al (2008) men även Esaiasson och Holmbergs (1996) som tar upp specifik teori riktad mot svensk representation. Svenskarnas teorier kring politikens attityder och tankar i prioritering av representativitet och mer allmänt om hur de resonerar kommer användas som ett teoretiskt verktyg för att förklara resultaten

Vidare kommer metodologisk litteratur som behandlar enkätundersökningar och mer allmänt om extensiva studier även att användas.

En annan del av materialet handlar om Sveriges nuvarande statsskick och hur vi kom dit vi är idag. Här har litteraturen en mer deskriptiv historisk prägel.

I en tredje del ser jag till resultatet av SOM-undersökningarna från Göteborgs Universitet och Lennart Nilsson (2004; 2010) för fakta om vad svenska folket anser i olika frågor rörandes statsskick. Denna del ämnar jag att till viss del jämföra med de resultat jag får från mitt eget inhämta material; i form av en enkät utskickad till samtliga svenska riksdagsledamöter.

Materialet från min eget utformade riksdagsenkät kommer till stor del att ligga till grund för slutsats och svar på frågeställning. Detta material kommer att presenteras som både löpande text och illustrationer med mer fokus på data.

Utöver detta material kommer även delar av e-postkonversationer med framträdande politiker användas för att analysera och förklara. Dessa personer är riksdagsledamöten Gunnar Andrén (Fp) och ordföranden i riksdagens republikanska nätverk Hillevi Larsson (S). Ordföranden i riksdagens rojalistiska nätverk, Cecilia Magnusson (M), söktes förgäves.

1.4 Metodval

Jag har valt att göra en extensiv studie med en enkät där riksdagsledamöter fått svara på flera stängda och öppna frågor. Enkäten har skickats ut till samtliga 349 svenska ledamöter och jag har efter en påminnelse fått 53 svar. Enkäten innehåller både slutna och öppna frågor för att maximera informationsintaget. Den stora nackdelen med enkäter, jämfört med intervjuer, är att bortfallet vanligen är stort och att om frågorna missförstås kan man inte rätta till det. Fördelarna är att de är

mer kostnadseffektiva och intervjuareffekten är försumbar (Teorell & Svensson 2007: 90-91).

För att undvika att eventuella personliga åsikter skiner igenom har jag genomfört en mindre pilotundersökning där jag undersökt om själva undersökningen är lättförstådd och uppfattas som objektiv. Frågorna och tolkningen av svaren är mycket viktiga då det är där jag kan missa i validitet och reliabilitet (Teorell & Svensson 2007: 55-59). För att i möjligaste mån minska förekomsten av systematiska och osystematiska mätfel har jag innan enkäterna skickades ut diskuterat med andra om hur mina frågor eventuellt kan misstolkas och tidigt bestämt hur tolkningen av svaren bör gå till.

1.5 Bakgrund

1.5.1 Sveriges statskick

För att få ett grepp om den nuvarande svenska författningen som reglerar Sveriges statskick måste man gå tillbaka till 1809. I 1809 års regeringsform § 4 står det att läsa,

Konungen äger att allena styra riket på det sätt denna regeringsform föreskrifver; tage dock underrättelser och råd i de fall, här nedanför stadgas, af ett statsråd. Konungen utvälje dertill kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade infödde svenske frälse eller ofrälse män af den rena evangeliska läran. (Regeringsformen, 1809 § 4)

Regeringsformen 1809 var en reaktion på avsättandet av Gustav IV Adolf och ett sätt att skapa legitimitet åt de nya maktägande (Holmgren & Stjernquist, 2008:27). Ett av kungens största maktmedel hade tidigare varit tillsättandet av statsråd, men i och med parlamentarismens intåg i Sverige under första världskriget krympte kungens makt och kungen blev beroende av parlamentets stöd för sina utnämningar av statsråd (Holmgren & Stjernquist, 2008:29).

Med tanke på att den svenska författningen under mitten av 1900-talet var en av världens äldsta höjdes röster för en modernare regeringsform och en författningsutredning tillsattes. När författningsutredningen lade fram sitt förslag till en ny regeringsform 1963 som skulle förankra parlamentarismen i den svenska lagen bröt en intensiv debatt om hur kungens plats i den nya författningen skulle se ut. Det hade inte ingått i utredningens uppdrag att pröva om Sverige skulle fortsätta vara en monarki eller övergå till att bli en republik, men genom att tolka de befogenheter som kungen tilldelats kunde man utläsa att det skulle vara möjligt med en smidig övergång till republik med president (Nilsson, 2004). När konsensus inte kunde nå sattes en ny kommission i arbete, grundlagsberedningen, för att finna en kompromiss (Bergman, 1995:120). Viljan att nå en lösning som alla kunde vara nöjda med var inte så konstigt då den svenska politiska kulturen var känd för sin strävan efter kompromisser och konsensus (Sannerstedt, 1989 se Bergman, 1995:122).

Striden i frågan stod främst mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, men även Centerpartiet och Folkpartiet var inblandade i utredningen. Moderaterna var för ett status quo i frågan medan Socialdemokraterna hade inre motstridigheter mellan republikaner och de som ville uppdatera monarkin (Bergman, 1995:118).

Socialdemokraternas inre stridigheter kom att kretsa runt principfrågan republik och den mer pragmatiska hållningen att det förmodligen skulle leda till minskat väljarstöd i nästa riksdagsval då en majoritet av väljarna var för fortsatt monarki. En uppdaterad monarki skulle också vara en seger i sig då man skrivit bort kungen från alla formella maktpositioner. En ändring av statschefens befogenheter skulle även kunna vara ett första steg i att införa en republik då man ej skulle behöva ändra arbetsbeskrivning för en eventuell framtida president (Bergman, 1995:124ff).

Hos både Centerpartiet och Folkpartiet sågs en kompromiss där kungamakten minskades som det bästa alternativet även om ungdomsförbunden hade en mer radikal ställning med stöd för införandet av republik. Konsensus skulle ge partierna inre trygghet och på så sätt göra dem starkare (Bergman, 1995:130).

Moderaternas hållning i frågan grundade sig i övertygelsen om kungen som en stark symbol för nationell enighet. Att minska kungens makt gick emot Moderaternas ställning, men en strid mot uppdatering av monarkin skulle inte ge samma väljarstöd som en kamp mot republik. En pragmatisk hållning och rädslan över att verka oenig med de andra två icke-socialistiska partierna ledde till en viss konsensus inom partiet. Med en kompromiss så skulle man säkra sitt övergripande mål – Sverige skulle fortsätta att vara en monarki (Bergman, 1995:131ff).

I den lilla orten Torekov i Skåne samlades representanter från de fyra stora partierna i augusti 1971 när grundlagsberedningen skulle mötas och diskutera frågan om statskick. Frukten av mötet blev en kompromiss där partierna kom överens om att Sverige skulle fortsätta vara en monarki; kungen framtogs dock alla politiska uppdrag och förlorade alla formella befogenheter där det inte var fråga om ceremoniell representation. Socialdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet enades tidigt och efter att ha försäkrat sig om att kungen även i framtiden skulle informeras av statsministern om regeringsfrågor slöt sig även Moderaterna till kompromissen (Bergman, 1995:123–124).

I och med att beslutet om statschefen fattades under bred politisk majoritet tas frågan sällan upp på dagordningen. Inte heller införandet av kvinnlig tronföljd 1979 i successionsordningen väckte något liv i principfrågan om monarki kontra republik (Nilsson, 2004:172).

1.5.2 Ideologi

Riksdagspartiernas tankar om monarkins vara eller i vara går likt många andra frågor isär. Nedan kommer samtliga riksdagspartiers åsikter i frågan redovisas kortfattat.

Vänsterpartiet har i sitt partiprogram formulerat sig enligt följande, ”Grundlagarna skall värna demokratin och människors rättigheter, medan författningen i övrigt skall vara politiskt neutral [...] Monarkin skall ersättas med

en republikansk författning där statschefen tillsätts i demokratisk ordning” (Vänsterpartiets partiprogram, 2008). Enligt programmet är en republikansk författning något partiet jobbar mot.

Miljöpartiet tar också tydlig ställning mot monarkin. I partiprogrammet står det att läsa, ”Enligt vår övertygelse har alla människor lika värde och samma rättigheter, och ingen kan födas till ett ämbete. Vi har därför svårt att se monarkins plats i ett modernt demokratiskt samhälle” (Miljöpartiets partiprogram, 2005).

I Socialdemokraternas partiprogram står det,

Den demokratiska processen och samhällsförvaltningen måste bygga på offentlighet och insyn, och på klara och rättvisa spelregler. Politiska uppdrag och tjänster inom offentlig förvaltning måste stå öppna på lika villkor för alla medborgare. Som en konsekvens av dessa generella krav på samhällsförvaltningen vill socialdemokratin också verka för att monarkins arvsprincip avskaffas och ersätts av en republik, där statschefen direkt eller indirekt väljs av folket. Denna förändring förutsätter, som alla demokratins förändringar, en majoritet bland befolkningen.

(Socialdemokraternas partiprogram, 2001)

Med dessa ord positionerar sig partiet tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet som motståndare till monarkin, dock med reservationen att en majoritet av folket måste stå bakom förändringen.

Centerpartiet förhåller sig positiv till monarkin i dess nuvarande form. De resonerar att monarken idag inte har någon makt och dennes representativa roll gynnar Sveriges industri och turistnäring – ”Bevara monarkin i dess nuvarande form – ett kungahus som endast har en representativ funktion” (Centerpartiet.se, 2010).

Denna pragmatiska hållning stöder även Folkpartiet. Partiet vill behålla Torekovskompromissen då, ”[...] Den innebär att Sverige förblir en monarki, men att monarken endast har representativa uppgifter” (Folkpartiet.se, 2010).

Kristdemokraterna ser monarkin som en viktig del av Sverige.

[...] monarkin har en stark folklig förankring i Sverige och är också en identitetsskapande tradition som betyder mycket för svensk kultur och historia, men också för Sverigebilden internationellt. Därför anser vi att Sveriges statskick, även fortsättningsvis ska vara konstitutionell monarki.

(Kristdemokraterna.se, 2010)

Moderaterna vill likt Kristdemokraterna behålla monarkin.

Sveriges statskick, monarkin, ska bevaras. Monarkin är bärare av en lång tradition och utgör en samlande, nationell symbol just därför att den inte är partipolitisk eller utsedd genom val. Det finns dessutom ett mycket starkt folkligt stöd för att bevara det nuvarande statskicket, med en monark som statschef.

(Moderat.se, 2009)

För att sammanfatta och särskilja partierna kan man påstå att de håller sig till en av fyra linjer. Linje 1 är ett ideologiskt motstånd mot monarkin som grundar sig i en konflikt mellan monarki och demokrati. Vänsterpartiet, Miljöpartiet kan sälla sig till denna linje. Socialdemokraterna med deras reservation om folkvilja måste särskiljas från linje ett och kommer därför kallas linje 2. En tredje linje kan ses hos Centerpartiet och Folkpartiet där en pragmatik är det viktiga. Enligt dem har monarken ingen makt och endast representativa uppgifter. På den fjärde och sista linjen där stödet för kungahuset är starkare hittar Kristdemokraterna och Moderaterna. De argumenterar för att monarken är en nationell symbol som är viktig för Sverige i både kultur och handel.

1.5.3 Folkvilja

SOM-institutet vid Göteborgs Universitet har i många år mätt bland annat monarkins ställning i Sverige.

Lennart Nilsson är en av de som arbetat vid SOM-institutet och skrivit om monarkin. I SOM-rapport nr. 34 (Ju mer vi är tillsammans) från 2004 konstaterar han att ”Svenska folket vill inte ändra statsform. Två tredjedelar vill behålla monarkin medan 15 procent vill avskaffa den och 17 procent har ingen åsikt” (Nilsson, 2004:173). Han ser att även om det finns vissa skillnader mellan olika samhällsgrupper är de små och samtliga vill behålla monarkin. Vad gäller partipolitiska preferenser ser Nilsson (2004:177) att de som är mest rojalistiska sympatiserar med partierna till höger och de som är mest republikanska röstar på partierna till vänster. Nilsson (2004:177) ser enbart små skillnader i andelen monarkister mellan åren 1995 och 2003. På frågan varför inte frågan om monarki kontra republik drivs stärks det allmänna antagandet att det finns en stark folklig anslutning bakom kungahuset i kombination med att det idag enbart har ceremoniella och representativa uppgifter. Skulle ett parti välja att driva en republikansk linje skulle de med största sannolikhet tappa röster och därmed tappa politiskt inflytande i andra frågor (Nilsson, 2004:177).

Vid en förfrågan om svenska folkets förtroende för samhällsinstitutioner 2000 visade det sig att journalistkåren hade klart lägre förtroende för kungahuset som institution än övriga svenska folket (Weibull, 2001 se Nilsson, 2004). Men även Sveriges folkvalda riksdagsledamöter har lägre förtroende för kungahuset än övriga svenskar (Nilsson, 2004:180) Nilsson hänvisar till statsvetaren Martin Brothéns (2004 se Nilsson, 2004) analys av Riksdagsenkät 2002 där riksdagsledamöterna bland annat fick svara på frågor om deras förtroende för monarkin. Brothén visar på att bland riksdagsledamöterna var det 30 procent som hade stort eller mycket stort förtroende för kungahuset som institution. Vid en jämförelse med förtroendet för 20 andra samhällsinstitutioner placerar Brothén kungahuset på tredje sämsta plats. Nilsson (2004:180) skriver att det låga förtroendet för kungahuset hos journalister och riksdagsledamöter potentiellt skulle kunna utgöra ett hot mot monarkin, men så länge folket stöder monarkin är det inget aktuellt problem. I rapporten från 2004 drar Nilsson slutsatsen att

monarki kontra republik är en fråga som ingen vill driva och blir därmed förpassad till att vara en icke-fråga. ”Uppslutningen bakom monarkin i Sverige är idag [läs 2004] fortsatt stark” (Nilsson, 2004:181).

I en presentation vid SOM-seminariet i år (100420) presenterade Lennart Nilsson siffror från 2009 års SOM-undersökning. Rapporten visar att stödet för monarkin har sjunkit. På frågan ”Behålla eller avskaffa monarkin” har de som svarar alternativet ”Behålla monarkin” sjunkit från 68 procent (2003) till 56 procent (2009) och de som väljer ”Avskaffa monarkin” har ökat från 15 procent (2003) till 22 procent (2009). Även andelen som har ”Ingen åsikt” har ökat från 17 procent (2003) till 22 procent (2009). Lennart Nilsson säger själv till TT att ”Stödet för monarkin har minskat inom alla grupper, även bland de borgerliga väljarna” och förklarar ”Att förtroendet sjunker trots kronprinsessan Victorias förlovning och stundande bröllop tror jag kan bero på en paradox mellan upphöjdhet och vanlighet. Att stödet minskar inom alla grupper kan ha att göra med att Victoria valt en man av folket [...] Jag har inget riktigt belegg för det, men det finns en sådan dimension.” (DN.se, 100420).

2 Teoretiska utgångspunkter

I denna del kommer en teoretisk bakgrund till representation redovisas för. Först kommer begreppet representation presenteras och problematiseras. I en andra del söker jag vidare undersöka ”verklig representation” och till sist se till den svenska representationen. All litteratur är inte dagsfärsk, men detta spelar mindre roll då de delar jag ämnar använda i stort är tidlösa.

2.1 Begreppet representation

Hanna Fenichel Pitkin försöker i boken *The Concept of Representation* reda ut vad representation är och vad det innebär.

Ordet representation kan härledas till latinets *repraesentare* som användes av romarna i den bokstavliga meningen att sätta något i närvaro som inte är där eller i meningen av det abstrakta förkroppsligandet av ett objekt (till exempel förkroppsligandet av en person i en staty). Det var först på 1200-1300-talet dagens mening kunde tillskrivas ordet på latin (Pitkin, 1967:3).

I introduktion till hur man kan se på representation redogör hon (Pitkin, 1967:14ff) för den politiska filosofen Thomas Hobbes tankar. Hobbes skiljde på en ”naturlig person” och en ”artificiell person”; den naturliga personens handlingar och ord kan anses vara hans egna medan den artificiella personens handlingar och ord måste ses som någon annans. Ett exempel på en artificiell person kan vara den som agerar å ett företags vägnar i företagets intresse. En representant är en artificiell person som agerar i någon annans namn och ansvaret för representantens handlingar ligger hos den som ger ut befogenheten att representera – ägaren till handlingen. Den som representerar har oändliga befogenheter givna av ägaren/ägarna till handlingen; det den som representerar gör ska ses som om det gjordes av de som ingått kontrakt på att bli representerade. Om den som representerar går utanför sin givna befogenhet har den förbrukat sin befogenhet och ägaren av handlingen är ej ansvarig. Kritik kan riktas mot Hobbes syn på representation då den som representerar ej behöver konsultera eller ha några som helst förpliktelser mot de som i blindo gett honom ett kontrakt att representera dem. Den som representerar har stora befogenheter och väldigt få (om några) skyldigheter. Detta kan knappast ses som representativt styre i modern bemärkelse. Hobbes tankar om representation med en enväldig härskare som genom mandat från folket styr landet och söker fred och enighet kan ses som mindre passande i en modern representativ demokrati, men givet tiden det skrevs är hans reflektioner intressanta och tvingar representativitets teoretiker att argumentera för andra alternativ.

Edmund Burke är en annan representationsteoretiker Pitkin (1967:168ff) tar upp för diskussion. ”För Burke, är politisk representation representationen av intresse och intresset har en objektiv, opersonlig, obunden verklighet.” (Pitkin (1967:168, min översättning). Enligt Pitkin, ser Burke det viktigaste i att representera intressen - de som representerar ska representera folkets intressen och inte folket i sig. Burke kan vidare kritiseras för en elitistisk anti-demokratisk syn på representation, men essensen i att representera väljarnas objektiva intressen har levt vidare genom historien.

Pitkin (1967) problematiserar begreppet vidare och presenterar fyra olika teoretiska synsätt:

Formalistisk syn på representation är det första av fyra perspektiv Pitkin (1967:38ff) tar upp. Denna syn kan kortfattat ses som ett kontrakt som skrivs mellan den/de som vill bli representerade och den som ska representera. Tydliga riktlinjer om befogenheter ställs upp innan det är någon representation. Det finns inom formalistisk syn på representation två dimensioner. En som Hobbes företräder där ”befogenhet” är det viktiga och en annan där det läggs fokus på ”ansvarighet”. Den som vill bli representerad kan antingen ge ut befogenheter till eller inkräva ansvar av den som ska representera.

Ett andra alternativ som Pitkin (1967:60ff) presenterar är den deskriptiva representationen. I detta synsätt är det viktigaste inte kontrakt eller befogenheter utan istället ses vikten av att representanten speglar de han representerar som det av störst betydelse. Tanken är att representanten ska vara så lik de han representerar för att i möjligaste mån agera som de hade agerat. Representanten agerar inte å andras vägnar; han ”står för” dem. Komposition av parlament ses som en viktig punkt då det är dessa som är ett substitut för folket. Pitkin tar en tavla som ett exempel på deskriptiv representation. En tavla kan representera verkligheten både bra och dåligt. Den är också beroende av konstnärens penseldrag och olika konstnärers tolkningar av verkligheten skapar olika tavlor. Många deskriptiva teoretiker har insett att den perfekta kopian i frågan om representation inte finns; men de argumenterar för att den fortfarande kan finnas som målsättning för den representativa demokratin. Man kan rikta kritik mot deskriptiv representation då den fokuserar på var en person kommer ifrån – inte hur personen handlar.

Symbolisk representation är nästa form av representation som Pitkin (1967:92ff) presenterar. Symbolistiska teoretiker menar på att man bör symbolisera idéer snarare än att representera dem. Den som representerar ”står för” den representerades idéer. Med detta menas att man söker representera referenten (berättaren). Den som representerar ses som en symbol av de han representerar. Likt deskriptiv representation agerar inte en representant inom symbolisk representation å den representerades vägnar utan kan istället motiveras genom att han agerar i deras intresse.

Som ett fjärde representationsalternativ lägger Pitkin (1967:112ff) fram en form av representation där det viktigaste inte är att ”stå för” något utan istället ”agera för” intressen. Det finns här ingen ”officiell” representant och det ansvar den som representerar har är det han själv anser sig ha. Att representera genom att agera för andra måste definieras som vad man representerar och hur man

representerar det. Detta alternativ kallas även ”substantive representation” (närvarons representation är en översättning som används, men jag väljer att hädan efter kalla denna form av representation för verklig representation).

Pitkin (1967) avfärdar formalistisk, deskriptiv och symbolisk representation och drar slutsatsen att den enda sanna formen av representation är ”agera för”-representation (verklig representation).

2.2 Verklig representation

Ur ett annat perspektiv utvecklar Iris Young (2000) ”substantive representation” i boken *Inclusion and Democracy*. Young (2000:125) menar att representation kan vara en process av förväntan och minne mellan företrädare och väljare i frågan om befogenhet och ansvar - folket måste inkluderas i större utsträckning i den demokratiska processen. Young skriver att ”demokratiska politiska rörelser och formgivare av de demokratiska processerna kan främja större delaktighet i beslutsfattande processer som ett sätt att främja rättvisare resultat.” (Young, 2000:17, min översättning) Med dessa ord erbjuder hon ett verktyg till försvaret av demokrati, då demokrati är det bästa sättet att nå social rättvisa. Detta är dock bara fallet om det finns en bra bakomliggande design. Denna design kan bara tas tillvara på om samhället söker nå representativ demokrati och utveckla en inflytelserik och aktiv väljarkår. Vidare bör man söka en decentralisering av beslutsfattandet så att besluten fattas på rätt nivå.

Anne Phillips (1995) har i boken *The Politics of Presence* en mer feministisk angreppspunkt på verklig representation. Phillips (1995) framhåller att kvinnor är bättre rustade att representera kvinnor då de de facto är kvinnor. Kvinnor kan likt många andra intressegrupper ses som otroligt mångfacetterade och alltså med fler intressen att representera än bara att vara kvinnor. Det är alltså inte så att kvinnor garanterat representerar kvinnor bättre (Phillips, 1995:53). En viktig del av denna verkliga representation är om olika grupper (exempelvis kvinnor) når högre representation kommer den politiska agendan att förändras. En exkludering av en viss samhällsgrupp (Phillips använder kvinnor som exempel) visar på att något inte står helt rätt till, men en inkludering av denna grupp behöver inte garanterat lösa de upplevda problem denna grupp har (Phillips, 1995:54).

Karen Celis (et al, 2008:102) tar här vid och menar på att det viktiga inte är massan av representanter (representanterna kan ha ovana av lagstiftande processer och vara av olika partier med skilda agendor) utan istället vikten av att ha ”drivande aktörer.” Dessa aktörer behöver i vissa fall inte ens vara kvinnor utan det viktiga är de initierar politiska förslag som främjar kvinnors rättigheter. Det viktiga är inte studiet av ”om kvinnor representerar kvinnor?” eller ”gör kvinnor i politiken någon skillnad för främjandet av kvinnorrättigheter?” utan istället bör man titta till ”vem säger sig representera kvinnor?” och ”hur, var och när sker faktiskt främjande av kvinnors rättigheter?” (Celis et al, 2008:107).

2.3 Representation från ovan

I boken *Representation from Above: Members of Parliament and Representative Democracy in Sweden* (1996) redovisar Peter Esaiasson och Sören Holmberg resultat från sina studier om Sveriges representativa demokrati.

Esaiasson och Holmberg (1996:19) konstaterar att svenska riksdagsledamöter är en dålig spegling av folket: de är inte proportionellt dragna ur samhällsklasser, de tenderar att ha jobb med högre social status, de är bättre utbildade och kommer från mer förmögna familjer. Författarna utvecklar och berättar att tidigare använde man ofta olikheten mellan folket och de folkvalda i status som den beroende variabeln och inte tittade närmare till hur de folkvalda representerar folket.

I studien av vilka som kommer till riksdagen ser Esaiasson och Holmberg (1996:28) en tydlig trend att politikerna jämfört med tidigare oftare är yrkespolitiker. Övriga trender kan tolkas som inaktuella då de senaste observationerna är från 1988.

Vad gäller representativiteten i svensk riksdagspolitik kan man tydligt se (med stöd i riksdagsundersökningarna 1968, 1985 och 1988) att ledamöterna i allmänna frågor har tagit till sig Edmund Burkes principer för representation. Burke trodde på att folkvalda ledamöter skulle följa sin egen övertygelse och inte känna sig bundna av väljaropinion. Över 50 procent av riksdagsledamöterna (1968, 1985 och 1988) svarade att en konflikt med sina väljare skulle de välja att följa sin egen övertygelse. Författarna påpekar dock att det under Burkes levnadstid inte fanns lika väl utbyggda uppbyggda parti och att riksdagsledamöterna på liknande formulerad fråga som ovan skulle gå emot sitt eget parti i en konflikt med den egna övertygelsen skulle endast 35 procent göra det jämfört med 43 procent som ansåg att det är viktigare att göra partiets åsikt till ens egen (Esaiasson & Holmberg, 1996:51).

Esaiasson och Holmberg (1996:60) resonerar vidare i frågan om vilka riksdagsledamöter egentligen representerar och förenklar genom att berätta om den grundläggande idén att ledamöterna skall representera intressen. Dessa intressen skall representeras i den ordning ledamöterna själva anser vara viktiga. Författarna går vidare och anser att om man ser till vilka intressen politiker främjar kan man hitta en väg att förstå hur det verkligen fungerar i riksdagen.

När författarna ställde frågan ”Hur viktigt är det att representera intressen hos olika intressekategorier” (1988 års riksdagsundersökning) fick det egna partiet flest svar som var ”Mycket viktigt”. Individuella väljare, det egna distriktet och personlig övertygelse följde det egna partiet i rankad ordning. Esaiasson och Holmberg påpekar att detta inte betyder att riksdagsledamöterna alltid i första hand följer partiet utan att det snarare pekar på att det är en av flera intressekategorier som är viktiga att representera. Tittar man till de olika partierna kan man se att det skiljer lite i den procentuella skillnaden mellan olika partiernas representanters stöd till det egna partiet. Skillnaden mellan partierna är desto större i intressekategorin den personliga övertygelsen. Där har de traditionella högerpartierna M (43 procent) och Fp (40 procent) en högre procentsats representanter som anser att det är viktigt att se till den personliga övertygelsen än

vänsterpartierna S (21 procent) och V (22 procent). C (37 procent) och Mp (32 procent) placerar sig närmare snittet på 30 procent (Esaiasson & Holmberg, 1996:63ff).

Utifrån ramverket att riksdagsledamöter agerar som rationella aktörer är tolkningen given att ledamöters agerande styrs av karriärsambitioner. Ledamöterna måste stödja intressekategorier för att i sin tur få stöd för sin fortsatta politiska karriär (Esaiasson & Holmberg, 1996:74). Kritik kan riktas mot det här perspektivet då mer än hälften av riksdagsledamöterna anser det vara viktigt att stödja enskilda individer som vänder sig till ledamöternas intressen (Esaiasson & Holmberg, 1996:76).

Vad gäller riksdagsledamöternas åsikter om väljare kan man se tendenser att många ser dem som följare av mediaopinion och charmerande partiledare. Mycket få politiker tror att långsiktiga faktorer som partiloyalitet och vänster-höger-tänk spelar en viktig roll när väljarna bestämmer vem de ska rösta på. Istället ger politikerna medier ett stort ansvar över hur folk röstar (Esaiasson & Holmberg, 1996:119ff). Även orsaken till misstro mot politiker hos folket skyller ledamöterna på sättet media skildrar politiken (Esaiasson & Holmberg, 1996:122).

Esaiasson och Holmberg (1996:134ff) drar slutsatsen efter att ha studerat riksdagsledamöters kunskap om väljarnas åsikter att ledamöterna har relativt bra kunskap om vad väljaropinion tycker i olika frågor. Dock kan man inte se resultatet som kunskap om väljarna utan måste istället se det som att ledamöterna tillskriver väljarna sina egna åsikter och att de i sin tur är så pass nära varandra att resultatet är det samma som om de hade haft genuin kunskap om väljarna. Faran med detta önsketänkande är att den representativa demokratin fungerar som sämst i de fall där den borde fungera som bäst och att alla missar helheten och bara ser politiken utifrån sin egna subjektiva vinkling.

3 Enkät

I denna del av studien kommer enkäten att utvärderas och redogöras för. Först kommer utformningen av enkäten att presenteras och motiveras, sen kommer resultaten från enkäten att redovisas.

3.1 Metod

Då syftet med min enkät är att undersöka hur Sveriges riksdagsledamöter resonerar kring representativitet i frågan om statsskick föll urvalet sig naturligt. Enkäten skickades ut via e-post till samtliga nuvarande svenska riksdagsledamöter. Jag vill understryka att enkäten skickades ut till samtliga riksdagsledamöter före SOM-presentationen (100420 se Nilsson, 2010) och den stora merparten svarade innan presentationen. Trots detta utesluter jag inte att det fortfarande kan finnas spår av påverkan.

Alan Bryman (2001:145–156) tar i boken *Samhällsvetenskapliga metoder* upp ett antal intressanta punkter vad gäller enkätkonstruktion, men även för- och nackdelar med att arbeta utifrån denna extensiva undersökningsmodell.

Fördelarna med att arbeta med enkäter jämfört med att göra intervjuer är administrationen, det är både billigare och snabbare att administrera enkäter. Enkäter medför inte den intervjuareffekt som innebär att intervjuaren (omedvetet) påverkar respondentens svar. En annan fördel är att det är smidigare för respondenter att svara på en enkät då de kan göra det när de känner att tid finns. För min studie av riksdagsledamöter skulle insamling av data via en mängd intervjuer vara administrativt omöjligt på grund av tidsbrist hos både mig och respondenterna. Ett tänkbart sätt att undvika svagheterna med att genomföra en extensiv studie är att kombinera den med ett par mer djuplodande intervjuer av intensiv karaktär och på så sätt sikta mot Teorell och Svenssons (2007: 273-276) slutsats av att ”förena det bästa av två världar”, men då en omfattande enkätundersökning i sig är en utmaning för varje kandidatuppsats var det inte möjligt att ge sådana intervjuer rättvisa av både tids- och utrymmeskrav. För att ändå ge respondenterna en möjlighet att dela med sig av de tankar och resonemang som inte ryms inom ramen av de slutna alternativfrågorna har jag valt att även ta med öppna frågor.

Nackdelarna med enkäter är många och det gäller att vara uppmärksam på dessa. En del som inte är bra är att man inte kan kommunicera på samma sätt som med en intervjurespondent; förstår inte respondenten en fråga kan man inte förtydliga och förklara. Vidare är det svårt att motivera en respondent att använda sin tid till att svara på frågor. Det är här viktigt att motivera varför de borde svara,

förklara hur lång tid det ungefär kommer att ta att svara, och till vilket syfte intervjuaren kommer använda svaren. Det största problemet med enkäter är bortfallet. Bryman citerar Mangione (1995:60–61 se Bryman 2001:148) som kategoriserar svarsprocent från över 85 procent vilket anses vara utmärkt till under 50 procent som kan kategoriseras som oacceptabelt för vidare statistisk analys.

Bryman (2001:149) listar ett antal åtgärder som rekommenderas för att minska bortfallet. En bra kortfattad introduktionstext med en förklaring av vem det är som ställer frågorna och till vilket syfte. Att utlova anonymitet och lämna kontaktinformation kan också minska bortfallet. En lagom lång enkät är också att eftersträva då både för korta och för långa har visats medföra ökat bortfall. Även attraktiv design kan öka svarsfrekvensen. Utskickade påminnelser om att respondenten inte har svarat är även ett sätt att minska bortfallet. Min enkät skickades ut den 14 april 2010 med en påminnelse en vecka senare. För att minimera bortfallet utlovade jag även anonymitet till de som önskade och lämnade mina kontaktuppgifter.

Själva utformningen av enkäten är en viktig del i arbetet. Ett välkänt problem med postenkäter är att bortfall ofta beror på att respondenten avskräcks av att den ser ut att ta lång tid att fylla i (Bryman, 2001:149). Man kan ana liknande problem med internetenkäter om det är många sidor och långa frågor. Därför bör man eftersträva en attraktiv layout med så enkäten upplevs som mindre omfattande. Layouten bör även vara likartad då växling mellan stilsorter kan upplevas som förvirrande hos respondenterna. Vad gäller utformningen av slutna frågorna är konsekvens att önska. Vill man använda vertikala eller horisontella svarsalternativ bör man hålla sig till det ena. En av fördelarna med att använda horisontella svarsalternativ är att det är lättare att få överblick och koda svaren. Det är även viktigt att det lätt går att se vilken fråga som hör ihop med vilka svarsalternativ. Av dessa skäl valde jag att använda mig av en enkel elektronisk enkät som skickades ut via e-post. Valet av mjukvara föll på en funktion inom Google Docs (docs.google.com) som tillåter användaren att skapa ett formulär som kan bäddas in i ett e-postmeddelande. Funktionen inom formulärskapandet tillåter användaren att till stor del själv välja hur layouten ska se ut. Med hjälp av dessa verktyg skapade jag en enkät som meningen är ska vara lätt att förstå, lätt att överblicka och är stilren (se bilaga).

Respondenterna fick ett e-postmeddelande från min studentadress där de möttes av en introducerande presentation av enkäten och syftet (se bilaga). När de fyllt i enkät återstod bara att skicka in din varpå de möttes av ett meddelande som tackade för deras medverkan och kontaktuppgifter till mig. Svaren från enkäterna registrerades automatiskt i ett kalkylark som bara jag hade tillgång till.

Vad gäller själva frågornas syfte ville jag fånga både specifika åsikter om riksdagsledamöternas representation i frågan om statsskick, men även mer allmänt om deras åsikter om statsskicket för att få en bild hur representativa de är gentemot folket.

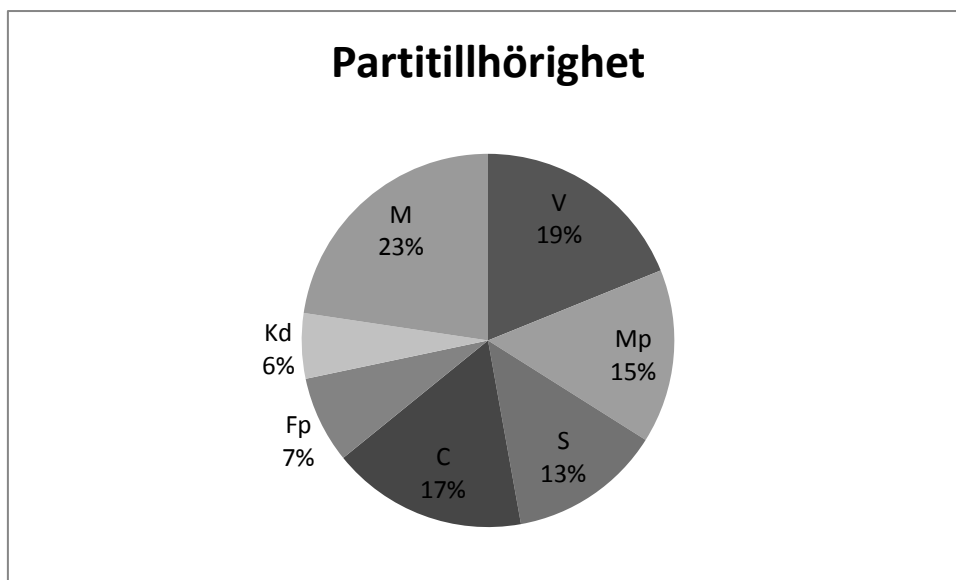
För att problematisera kring min låga svarsfrekvens på endast 53 svar av 349 möjliga vill jag till att börja med understryka att svarsfrekvensen på studien är för låg för att dra statistiska slutsatser om riksdagen som helhet. En svarsfrekvens på

mycket låga 15 procent kan förklaras med många orsaker. Den största orsaken till bortfallet i min studie är att jag valt att skicka ut enkäter till riksdagsledamöter. Folkpartisten Gunnar Andrén skriver i ett mejl att han ”totalt [...] under snart åtta år i riksdagen besvarat ett par tusen enkäter. De flesta ledamöter väljer att inte svara alls. Jag förstår dem.” Med tanke på mängden studenter, journalister och forskare som är intresserade av riksdagens ledamöters åsikter och tankar i olika frågor samtidigt som de måste sköta sitt jobb är det inte möjligt att hinna med allt. Trots att jag följt alla Brymans (2001) riktlinjer visar dessa sig otillräckliga för att få en god möjlighet till att dra statistiska slutsatser om riksdagen som helhet. Siffrorna och påståendena jag presenterar i den följande resultatdelen kan alltså inte tolkas som representativa för samtliga riksdagsledamöter utan snarare som svarande riksdagsledamöter. Trots det stora bortfallet har svaren ett värde. De svarande är svenska riksdagsledamöter och frågorna i enkäter söker deras åsikter – svaren innehåller alltså det frågeställningen söker efter, dock i mindre utsträckning än förhoppningen. Inget svar kan också vara ett svar i sig då detta kan tolkas och analyseras vidare. Svaren på de öppna frågor påverkas inte lika mycket av bortfallet då de är ämnade att se till hur individuella riksdagsledamöter tänker och resonerar.

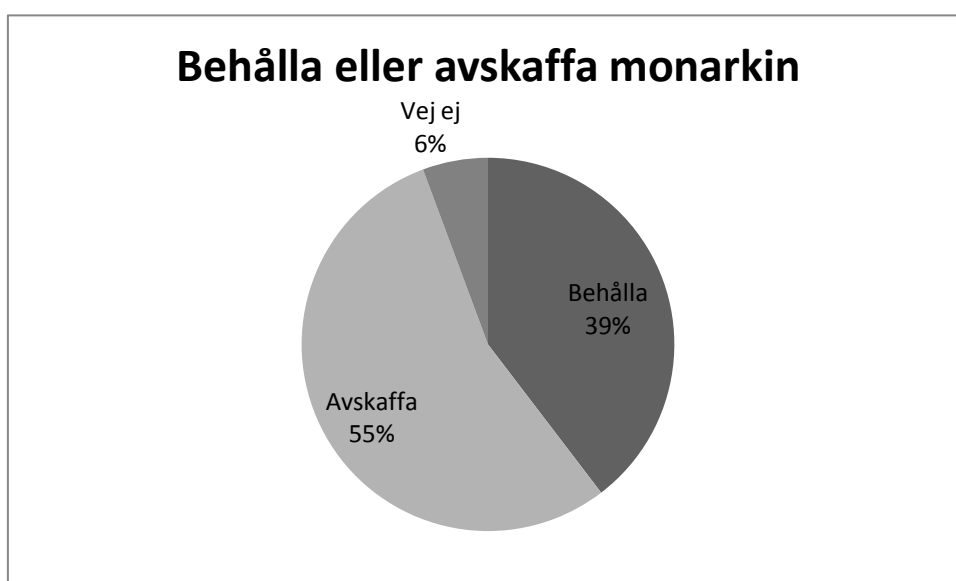
3.2 Resultat

På min enkät svarade 53 av 349 riksdagsledamöter. Det ger en svarsfrekvens på drygt 15 procent. Alla procentsatser som presenteras är avrundade uppåt.

Av de 53 svarande var fördelningen 25 kvinnor och 28 män. Könsfördelning stämmer bra överens med riksdagens verkliga fördelning mellan kvinnor och män som är 53 procent män och 47 procent kvinnor (Riksdagen.se 1).

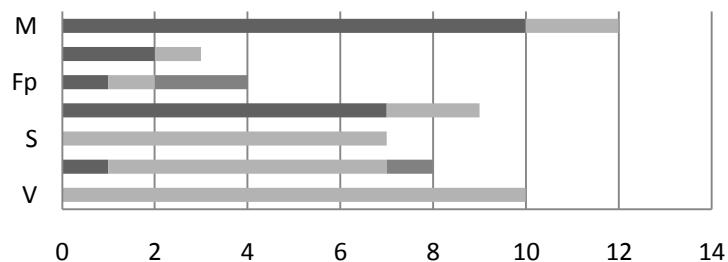

Vad gäller partitillhörighet bland respondenterna är den skev. V (19 procent i studie, motsvarande i riksdag (Riksdagen.se 2) är 5,8 procent), Mp (15/5,2 procent) och C (17/7,9 procent) är överrepresenterade. M (23/26,2 procent), Kd (6/6,6 procent) och Fp (7/7,5 procent) har en bra representation i förhållande till deras representation i riksdagen. S (17/35 procent), är det enda partiet som är kraftigt underrepresenterat.

Bland de svarande finns en majoritet på 55 procent som vill avskaffa monarkin och en minoritet på 39 procent som vill behålla den. 6 procent väljer att svara alternativet ”Vet ej”.

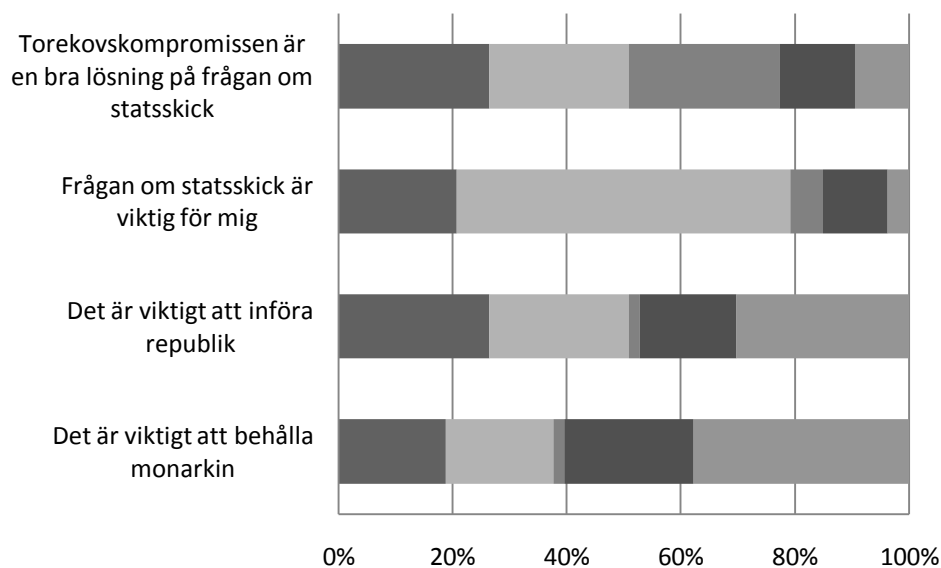
Behålla eller avskaffa monarkin

	V	Mp	S	C	Fp	Kd	M
■ Behålla monarkin	0	1	0	7	1	2	10
■ Avskaffa monarkin	10	6	7	2	1	1	2
■ Ingen åsikt	0	1	0	0	2	0	0

Ser man till vilket parti de tillfrågade tillhör ser man en stor uppdelning mellan tidigare uppställda fyra linjer. V, Mp och S är klart emot monarkin. C och M är för monarkin. Hos Fp är det värt att notera, trots den låga svarsfrekvensen, att två av fyra respondenter har valt att svara att de inte har någon åsikt i frågan. Med tanke på att det bara finns fyra svaranden för Fp tre för Kd är det dock svårt att dra några slutsatser om dem.

Statsskick

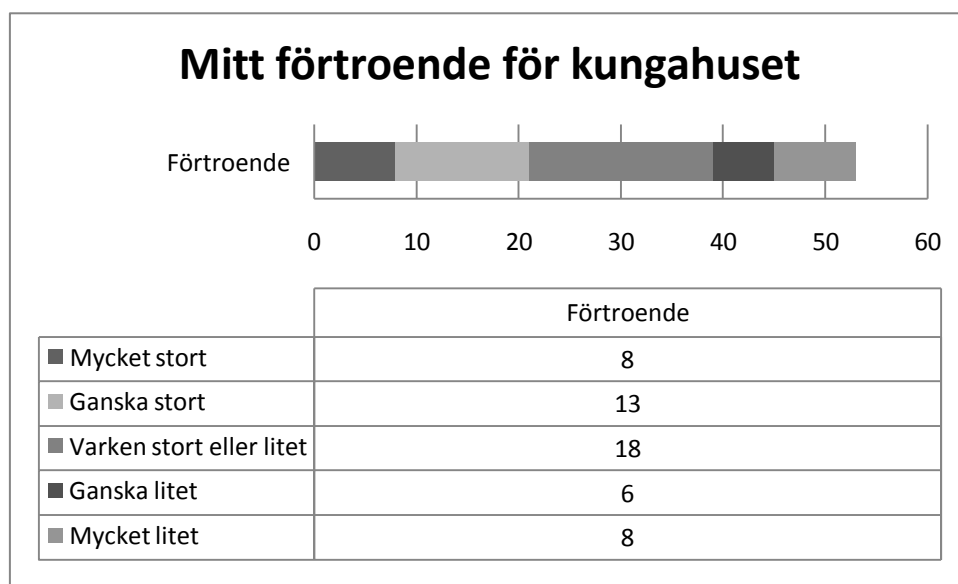

	Det är viktigt att behålla monarkin	Det är viktigt att införa republik	Frågan om statsskick är viktig för mig	Torekovskompromissen är en bra lösning på frågan om statsskick
■ Instämmer helt	10	14	11	14
■ Instämmer delvis	10	13	31	13
■ Vet ej	1	1	3	14
■ Tar delvis avstånd från	12	9	6	7
■ Tar helt avstånd från	20	16	2	5

På frågorna ”Det är viktigt att behålla monarkin” och ”Det är viktigt att införa republik” får jag svar som speglar en tydlig åsiktsskillnad. Antingen är de svarande för monarki eller för republik. 38 procent instämmer helt eller instämmer delvis med påståendet behålla monarkin och 60 procent tar helt avstånd från eller tar delvis avstånd från det. Motsvarande siffror för att införa republik är 51 procent för och 47 procent. På båda frågorna finns det ett antal som ej vet.

79 procent anser att frågan om statskick är viktig för dem. Endast 15 procent anser den inte vara en viktig fråga.

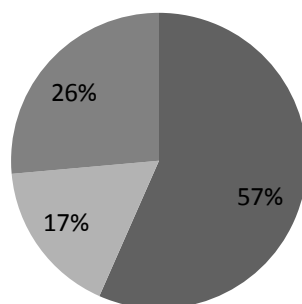
På påståendet att Torekovskompromissen är en bra lösning på frågan om statskick instämmer 51 procent antingen helt eller delvis på att det är en bra lösning. Hela 26 procent svarar att det inte vet om det är en bra lösning eller ej. 23 procent tar helt eller delvis avstånd från att Torekovskompromissen är en bra lösning.

Nästa fråga på enkäten berör ledamöternas förtroende för kungahuset. 42 procent av de tillfrågade hade mycket stort eller ganska stort förtroende för kungahuset. 34 procent svarade att de deras förtroende varken är stort eller litet. 25 procent uttrycker att de har mycket litet eller ganska litet förtroende för kungahuset.

Det är viktigast att representera vem/vad

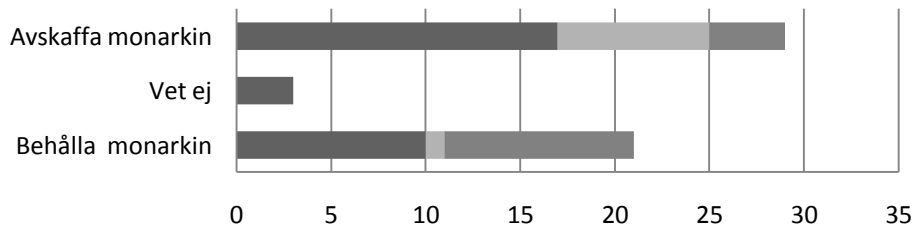
■ Väljare ■ Parti ■ Egna åsikter

På frågan vem/vad det är viktigast att representera i frågan om statsskick valde 57 procent att det är viktigast att representera sina väljare. 17 procent anser att partiet är det viktigaste att representera och 26 procent ansåg att den egna övertygelsen är det av störst vikt.

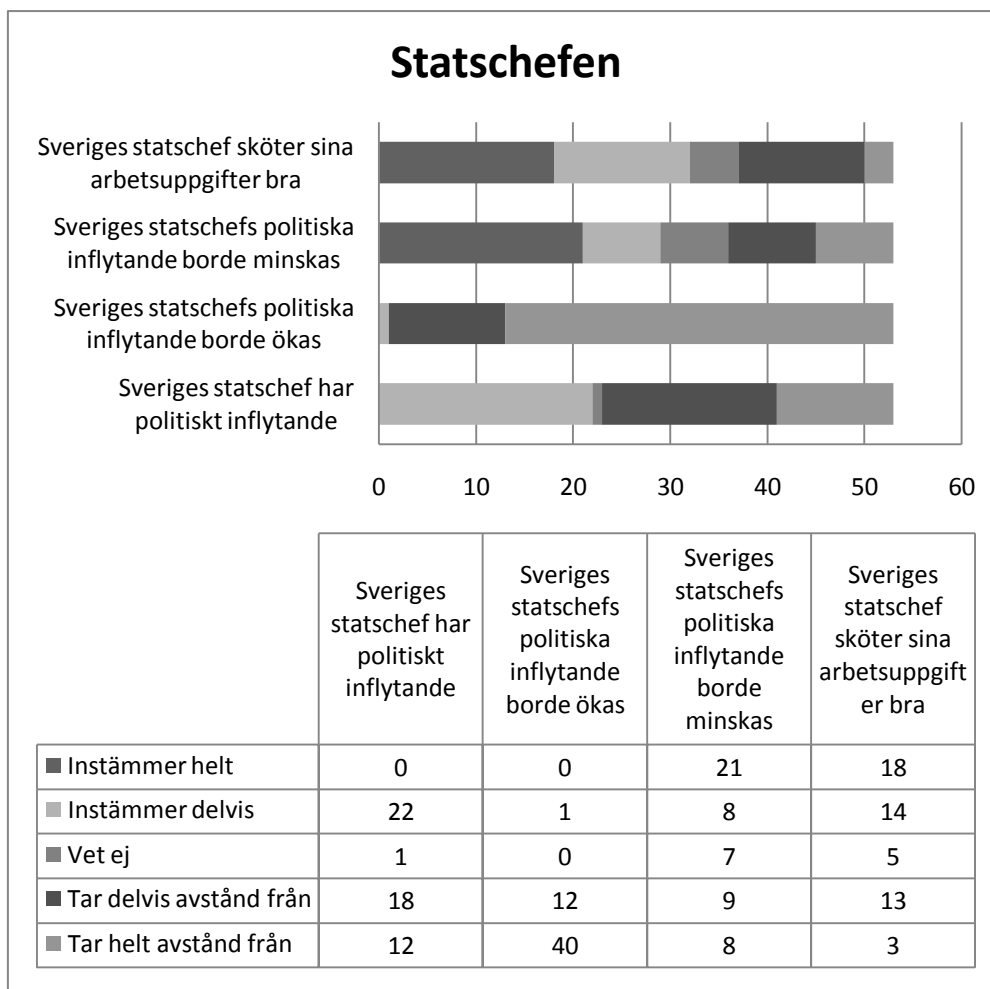
Även bland de tre av de fyra linjerna svarar majoriteten att det är viktigast att representera sin väljare. Endast linje 4 med Kristdemokraterna och Moderaterna har fler svarande som anser att det är viktigare representera den egna övertygelsen än väljarna.

Representation i frågan om statsskick

	Behålla monarkin	Vet ej	Avskaffa monarkin
■ Väljare	10	3	17
■ Parti	1	0	8
■ Egna åsikter	10	0	4

Bland de som vill behålla monarkin svarar 48 procent att det är viktigast att representera väljarna och 48 procent att det är viktigast att representera den egna övertygelsen. Hos de som vill avskaffa monarkin är motsvarande siffror 59 procent för väljare och 14 procent för den egna övertygelsen. Här anser 28 procent att det är viktigast att representera partiet.

En majoritet av riksdagsledamöterna (57 procent) tar helt eller delvis avstånd från påståendet att Sveriges statschef har politiskt inflytande. 42 procent instämmer delvis i påståendet.

98 procent tar helt eller delvis avstånd från påståendet att Sveriges statschefs inflytande borde ökas. En riksdagsledamot (2 procent) instämmer delvis i påståendet.

På den omvända frågan svarar 55 procent instämmer helt eller delvis i att statschefens politiska inflytande bör minskas. 32 procent tar helt eller delvis avstånd och 13 procent svarar att de inte vet.

På påståendet att Sveriges statschef sköter sina arbetsuppgifter bra instämmer 60 procent helt eller delvis. 30 procent tar helt eller delvis avstånd från påståendet och resterande väljer att svara att de inte vet.

4 Analys och diskussion

I denna del kommer jag att analysera och diskutera problemområdet utifrån min frågeställning. Representationsteori och svenska folkets åsikter om frågan om statskick kommer att användas för att analysera och förklara resultaten från enkätundersökningen. Svar från öppna frågor kommer även att lyftas fram och analyseras för att visa på hur riksdagsledamöterna resonerar.

Bland dem svarande på min enkät finns överrepresentation och underrepresentation för partier. Vad detta beror på är svårt att belägga, men det kan inte uteslutas att det är lättare att få riksdagsledamöter att svara på enkäter där de känner sig säkra på sin åsikt. På konstllhörighet stämmer representationen bättre med riksdagens.

Utifrån mitt material kan man utläsa att en majoritet (55 procent) av dem svarande vill avskaffa monarkin och 40 procent vill behålla den. Enligt SOM-institutets undersökning för 2009 kan man läsa att 56 procent av svenska folket vill behålla monarkin, 22 procent vill avskaffa den och 22 procent har ingen åsikt (Nilsson, 2010). I en nyligen publicerad journalistisk studie pekar resultatet på ett svar mer likt svenska folkets än min undersökning av svenska riksdagsledamöter. Samtliga 349 ledamöter fick i den journalistiska studien frågan ”Vill du behålla den konstitutionella monarkin i Sverige?”, 185 av 349 (53 procent) svarade att de vill behålla monarkin, 117 (34 procent) svarade att de inte vill behålla den, och 49 (14 procent) var tveksamma eller svarade inte (Sydsvenskan, 100404 se SvD.se, 100404). Det svårt för mig att uttala sig om riksdagsledamöternas verkliga åsikter. För ett definitivt svar krävs en vetenskaplig undersökning med hög svarsfrekvens; först då kan vi med säkerhet veta om de anser att monarkin borde behållas eller avskaffas. En förklaring till varför svaren skiljer sig mellan min undersökning och den journalistiska kan vara att journalisterna, med större resurser och högre status, fått fler svar och därför kommit närmare sanningen. Man kan resonera att min studie har attraherat de som brinner för frågan och gjort det motsatta med de som inte är intresserade. Antagandet stärks av att 79 procent av de svarande ansåg att frågan om statskick är viktig.

Med frågorna om statskick som grund kan man utläsa utifrån mitt material att det finns en polarisering mellan de som är för och emot monarkin. På påståendena det är viktigt att behålla monarkin och kontra införa republik är fördelningen någorlunda jämn på hos dem som instämmer och dem som tar avstånd från påståendet. Mer anmärkningsvärt, då många är för och emot det nuvarande statskicket och har starka åsikter om frågan, är att över 50 procent anser att Torekovskompromissen är en bra lösning på frågan om statskick. Man bör även reflektera över att 26 procent av dem tillfrågade svarade ”vet ej”. Detta kan bero på att de inte vet vad Torekovskompromissen är/innebär, men det skulle även

kunna bero på att de inte kan bestämma sig för om de anser kompromissen vara en bra eller dålig lösning.

Svenska folkets förtroende för kungahuset har, enligt Nilsson (2010), sedan 1995 gått upp och ner. Den lägsta noteringen nåddes 2004 (11 procent), men 2009 (12 procent) når förtroendet nästan bottenrekordet. Med tillämpning av samma balansmått¹ som SOM-institutet använt sig av når jag siffran 13 procent för Sveriges riksdagsledamöter. Med tanke på Brothéns (2004 se Nilsson, 2004) resultat som pekar på att riksdagsledamöter över tid har haft lågt förtroende för kungahuset kan den marginella skillnaden i resultaten för folket 2009 och min undersökning av riksdagsledamöterna under 2010 ses som att svenska folket har tappat förtroende för kungahuset och inte det omvända.

Frågan om vem/vad det är viktigast att representera i frågan om statskick fick resultatet att en majoritet anser att det är viktigast att representera sina väljare. Detta tyder på att det finns en förståelse hos riksdagsledamöterna om var väljarna står i frågan och det oomkullrunkeliga faktumet att det är liten republikansk aktivitet i riksdagen visar att de stödjer väljarnas åsikter. Man ser även att republikanerna rättar in sig i ledet och följer folket och partiet trots deras åsikter om att avskaffa monarkin. Bland dessa är det endast 14 procent som anser att det är viktigast att representera den egna övertygelsen. Detta resultat går emot Esaiasson och Holmbergs (1996:51) studie där över 50 procent svarade att i en konflikt mellan väljarna och den egna övertygelsen skulle de följa det sistnämnda. Bland de uppställda linjerna är det bara linjen med Kristdemokraterna och Moderaterna som går emot strömmen och väljer den egna övertygelsen som viktigast. Detta resultat kan tolkas som om att de är mer ideologiskt övertygande; detta påstående stöds av att Moderaterna, i min studie, hade 50 procent som instämmer helt med att det är en viktig fråga vilket är den högsta siffran bland partierna. Högerpartiernas benägenhet att välja den egna övertygelsen som viktigt att representera kan knytas till Esaiasson och Holmbergs (1996:63ff) slutsats vid samma resonemang.

För att svara på hur de motiverar sina val kan man se till den öppna frågan, som följde den stängda alternativfrågan, där de svarande fick möjlighet att uttrycka sina åsikter i fri text. Bland de svarande som tog chansen att förklara hur de resonerar finns ett huvudspår där de argumenterar för att de är valda av folket för att representera sitt parti. En anonym miljöpartist formulerar det som,

Det är samma med den här frågan som alla andra. I det svenska politiska systemet är man framförallt vald för att representera sitt parti, och det ska ganska mycket till för att man ska gå emot partilinjen. Det är bra att folk gör det ibland, men systemet bygger på att det ska vara ett undantag och det är inget att hymla om.

¹ SOM-institutets fråga lyder ”Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?”. Balansmättet anger andelen som anser sig ha stort förtroende minus andelen som anser sig ha litet förtroende för kungahuset.

Många hävdar att i de flesta fallen finns inte det ingen konflikt då alla tre stämmer överens. Annie Johansson från Centerpartiet skriver,

I 99 procent av fallen sammanstrålar dessa tre på ett mycket bra sätt. Man har valt ett parti efter sin övertygelse, och väljarna röstar på mig för att jag är jag och tillhör ett parti. Således inga komplikationer. När det inte överensstämmer är det viktigt att då lyssna in vad ens väljare tycker om saken och efter detta analysera de olika argumenten.

Moderaten Ewa Thalén är inne på samma spår som Annie Johansson,

Man representerar ett parti; man är partivald även av väljarna (även om man fått så många kryss så att man formellt är personvald). Så förhoppningsvis stämmer väljarnas och partiernas åsikter i det stora hela överens.

Även koalitioner ställer till det för riksdagsledamöterna. En anonym kvinnlig vänsterpartist beskriver det som,

Så länge jag är vald och kandiderar för ett parti är självklart partiets synpunkter viktiga. Det är ju dem väljarna röstat på. Men i frågor där jag har en stark annan övertygelse om som jag inte kunnat ta ställning till när jag röstade måste jag ha möjlighet att rösta efter egen övertygelse eller avstå. Än mer komplicerad blir ju frågan om man företräder ett regeringsparti där frågor förhandlas fram.

Hos ledamöterna som är införstådda i vad väljare och parti har för åsikter är frågan är det lättare. En kvinnlig kristdemokrat formulerar det som,

Vårt valsysteem innebär att väljarna i första hand röstar på parti, det är på detta mandat jag har mitt uppdrag [...] I mitt fall är jag övertygad om att väljarnas och partiets åsikt överensstämmer, så även med min åsikt.

Moderaten Bertil Kjellberg är av samma åsikt och beskriver det med orden, ”Svenska folket vill ha kvar sitt kungahus och det är väl demokrati i sig.”

Vi kan ur svaren utläsa att de svarande riksdagsledamöterna ser den svenska demokratiska processen, med nomineringar till vallistor följt av väljarröster på partier, som en viktig del i hur de resonerar i frågan om statskick. Partiernas åsikter i frågor är viktiga (om än inte alltid avgörande) för vad de själva står upp för.

För att närmare koppla frågan till republikanska idéer frågades Hillevi Larsson (S), i egenskap av att vara ordförande för riksdagens republikanska nätverk, ett antal frågor om hur tror att medlemmarna i nätverket resonerar. Hillevi betonar att det bland de republikanska ledamöterna inte finns någon representationskonflikt mellan väljare, parti och egen övertygelse då ”[...] i alla partiprogrammen betonas demokrati och mänskliga rättigheter. Arvsmonarkin strider mot dessa principer.”. På frågan hur ledamöterna hon representerar resonerar kring vad man som republikansk riksdagsledamot bör representera i frågan om statskick svarar hon kort, ”Demokrati och mänskliga rättigheter.”. Hillevi påpekar även, ”Att vara politiker handlar inte bara om att följa opinionen utan att bedriva opinionsbildning

för sin övertygelse.”. Republikanerna lyfter, enligt Hillevi, frågan om representation till en högre nivå genom att de anser att monarkin strider mot demokratin och då argumenterar för att de de facto arbetar för demokratin.

Tittar man till svaren för frågorna om statschefen kan man argumentera för att, trots att en majoritet av de svarande är för avskaffandet av monarkin, respondenterna är förhållandevis nöjda med hur statschefen sköter sina arbetsuppgifter och är för ett status quo vad gäller påståendena om statschefens politiska inflytande. Påståendet att Sveriges statschef har politiskt inflytande delar dock de svarande åter i två läger med nära hälften i varje.

Tittar man till de fyra tidigare uppställda linjerna och deras partier för att jämföra deras åsikter med Nilssons (2010) resultat från SOM-institutets undersökning 2009 kan man se att partierna följer sina väljares åsikter väl. I linje 1 vill en minoritet, 24 procent hos Vänsterpartiet och 44 procent Miljöpartiet, behålla monarkin. Även Socialdemokraterna i linje 2 speglar sina väljare förhållandevis väl. 51 procent av väljarna vill behålla monarkin och partiprogrammet gör tydligt klart att så länge det finns en majoritet för monarkin kommer de ej argumentera för republik. Hos Centerpartisterna och Folkpartisterna i linje 3 är väljarstödet för monarkin starkt (72 procent hos C och 56 procent hos Fp) och de stöder pragmatiskt nog monarkin. Kristdemokraterna och Moderaterna i linje 4 är de partier som tydligast stödjer monarkin och de speglar sina väljare i detta avseende bra (67 procent stöd hos Kd och 72 procent hos M). Jämför man dessa siffror med resultaten från frågan om att behålla eller avskaffa monarkin i min studie kan man se att riksdagsledamöterna överlag har samma åsikter som sina väljare.

För att knyta studien till representationsteorin Pitkin (1967), Phillips (1995), Young (2000) och Celis (et al. 2008) förespråkar, kan man se till riksdagsledamöternas argument att de till syvende og sist anser sig företräda väljarna. Representation av folket ses tydligast i att merparten av de svarandena i studien är för att avskaffa monarkin, men samtidigt anser att det är viktigast att representera sina väljare (och i viss mån parti). Celis (et al. 2008) poängterar vikten av ”drivande aktörer” vid representation. I min studie hittar man dessa aktörer i de ledamöter som går emot partipiskan och väljarnas åsikter för att argumentera för den egna övertygelsen.

Det går inte varken bekräfta eller utesluta Esaiasson och Holmbergs (1996:134ff) slutsats om riksdagsledamöternas kunskap om väljarnas åsikter. Min studie pekar på att de svarande riksdagsledamöter har åsikter som till en viss grad stämmer överens med väljarnas. Om de har dessa åsikter för att de tror sig representera väljarna eller om det är för att de följer deras egen övertygelse eller sitt partis ideologi går inte att utläsa från mina resultat.

5 Slutsats

I detta sista kapitel kommer studien sammanfattas och en slutsats baserad på frågeställningen kommer att presenteras. Förslag på vidare forskning kommer även att läggas fram.

Min studie har sökt att undersöka hur svenska riksdagsledamöter resonerar om vem/vad de representerar av väljare, parti och egen övertygelse. Den uppställda frågeställningen i delkapitlet problem och syfte preciseras frågan till ”Vad representerar Sveriges riksdagsledamöter i frågan om Sveriges statskick?”.

För att svara på denna fråga har jag tittat till resultat för undersökningar av svenskar folket åsikter i frågan, studerat partiprogram och partihemsidor, och skapat en egen enkät för att få klarhet i vad svenska riksdagsledamöter själva tycker. För att anknyta studien till tidigare forskning har jag studerat representationsteori och närmare synat tidigare studier på svenska riksdagsledamöter. Med detta i tanken har jag analyserat resultaten och kommit fram till en rad slutsatser utifrån de svarande på min enkät. Det stora bortfallet av svar på enkäten gör dock att jag inte kan dra några slutsatser utifrån riksdagsledamöter i allmänhet utan enbart från de svarande riksdagsledamöterna.

Även om de svarande riksdagsledamöterna är för avskaffandet av monarkin ser de väljarna som det viktigaste att representera. Att statskicksfrågan är viktig är något som de flesta är överens om. Likheten mellan resultat i stöd för monarki mellan väljare och riksdagsledamöter kan inte fastslås bero på en medvetenhet hos ledamöterna, men resultaten och faktumet att den stora merparten anser att Torekovskompromissen är en bra lösning kan ses som att frågan inte kommer att ytterligare aktualiseras förrän väljarnas åsikter svänger.

Resonemanget kring frågan om representation visar sig tydligt när riksdagsledamöterna får utveckla sina tankar. Den svenska politiken är i grunden en partipolitik där man nomineras till en partilista sedermera väljs in i riksdagen efter partitillhörighet. Systemet ger ett visst utrymme för egen övertygelse, men i första hand är det partiets röst som är viktigast. Avvikarna hittas i de som går emot partipiskan (rojalister som republikaner) och argumenterar för sina åsikter. Det går även att fastslå att partiviljan och folkviljan oftast stämmer bra överens; det finns alltså inte en omfattande representationskonflikt hos alla partier.

Vidare forskning kring frågan om statskick är önskvärd. Frågan är enkel i det avseendet att alla kan ta ställning i den och skapa sina egna argument, men svår i aspekten att den går över partigränser och skapar splittringar inom partier. Självklart skulle det vara intressant att se resultatet av en omfattande studie med jämförande inslag mot folkets vilja av riksdagsledamöternas åsikter om statskicket i sig, men ännu intressantare skulle det vara och gå på djupet och analysera vad de faktiskt gör (och vilket resultat det får) när de driver frågan.

Studier av framtida händelser är inom statsvetenskapen är ofta ett förbjudet område då det uppmuntrar till spekulation, men man kan inte undvika att fundera över vad som kommer att hända om den svaga trenden med minskat förtroende för monarkin och ökat stöd för en republik ökar. Hur kommer partierna agera? Vad finns det för alternativ till monarki som statskick? Vad skulle en president i Sverige vara?

Referenser

Tryckta källor

Bergman, Torbjörn, (1995). *Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation: An Analysis of Winning Minority Governments in Sweden*. Umeå: Umeå Universitet.

Brothén, Martin, (2004). *Förtroendet för riksdagen 2003, Resultat från forskningsprojektet Bilder av riksdagen - medborgare och riksdagsledamöter i den representativa demokratin*, presenterade vid SOM-institutets seminarium tisdagen den 30 mars 2004 samt kompletterande material.

Bryman, Alan, (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.

Celis, Karen; Childs, Sarah; Kantola, Johanna and Krook, Mona Lena (2008). "Rethinking Women's Substantive Representation", *Representation*, 44:2, 99 — 110. <http://dx.doi.org/10.1080/00344890802079573> Tillgänglig 100520.

Esaïsson, Peter – Holmberg, Sören, (1996). *Representation from Above*. Aldershot: Dartmouth.

Holmberg, Erik – Stjernquist, Nils, (2003). *Vår författning*. Stockholm: Norstedts juridik.

Mangione, Thomas William. (1995). *Mail surveys: Improving the quality*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Nilsson, Lennart, (2004). *Monarki eller republik? SOM-rapport*, nr 34, 2004. <http://www.som.gu.se/publicerat/bocker/bokfor-teckning/just-mer-vi-are-tillsammans/> Tillgänglig 100520.

Nilsson, Lennart, (2010). *Svenska folkets åsikter om monarki och republik*. Presenterat vid SOM-seminariet 100420. <http://www.som.gu.se/publicerat/presenterat/Presentationfor-teckning/> Tillgänglig 100520.

Phillips, Anne, (1995). *The Politics of Presence*. Oxford; New York: Clarendon Press,

Pitkin, Hanna Fenichel, (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: Calif. Univ. of Calif. P.

Sannerstedt, Anders, (1989). "Forskning om författningsreformer". *Statsvetenskaplig tidskrift*, 92, 304-312.

Teorell, Jan – Svensson, Torsten, (2007). *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.

Young, Iris Marion, (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Weibull, Lennart, (2001). "Förtroende för samhället – både högt och lågt". I *JMG granskaren. Journalist 2000*. Göteborg: Centrum för granskning av journalistik vid Göteborgs Universitet.

Internetkällor

- Centerpartiet.se, (2010). <http://www.centerpartiet.se/Var-politik/Politik-A-O/Grundlag-och-samhallsutveckling/Monarki/>
- DN.se, 100420. Kungaförtroendet minskar stadigt. <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kungafortroende-minskar-stadigt-1.1080960>
Tillgänglig 100520.
- Folkpartiet.se, (2010). <http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Snabbafakta/Monarki-och-republik/> Tillgänglig 100520.
- Google Docs, (2010). <http://docs.google.com/> Tillgänglig 100520.
- Kristdemokraterna.se, (2010). <http://www.kristdemokraterna.se/Skolarbete/96RappaFragorOchSvar/Monarkin>
Tillgänglig 100520.
- Miljöpartiets partiprogram, (2005). http://www.mp.se/templates/Mct_177.aspx?number=166045 Tillgänglig 100520.
- Moderat.se, (2009). http://www.moderat.se/web/Sveriges_grundlagar.aspx
Tillgänglig 100520.
- Riksdagen.se 1. Fördelning kvinnor och män vid riksdagsvalet 2006. http://www.riksdagen.se/templates/R_PageFull_11293.aspx Tillgänglig 100520.
- Riksdagen.se 2. Valresultat - röstetal och andelar vid riksdagsvalet 2006. http://www.riksdagen.se/templates/R_PageFull_11180.aspx Tillgänglig 100520.
- SvD.se, (100404). Monarkin har stabilt stöd i riksdag. http://www.svd.se/nyheter/inrikes/monarki-har-stabilt-stod-i-riksdagen_4520783.svd Tillgänglig 100520.
- Sydsvenskan.se, (100404). Kungafrågan klyver alla partier utom två. <http://www.sydsvenskan.se/sverige/article643716/Kungafragan-klyver-alla-partier-utom-tva.html> Tillgänglig 100520.
- Socialdemokraternas partiprogram, (2001). <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Partiprogram-och-riktlinjer/>
Tillgänglig 100520.
- Vänsterpartiets partiprogram, (2008). http://www.vansterpartiet.se/index.php?option=com_content&view=article&id=2022&Itemid=824 Tillgänglig 100520.

Bilaga

Enkätundersökning

[Detta är en påminnelse om en enkät som skickades ut för en vecka sedan. Har du redan besvarat den anonymt behöver du naturligtvis inte fylla i den igen. Stort tack på förhand för din medverkan!]

Den här enkäten syftar till att undersöka hur Sveriges riksdagspolitiker resonerar kring representation i frågan om statskick.

Undersökningen tar inte mer än 2-3 minuter att genomföra och kommer att ligga till grund för en kandidatuppsats i statsvetenskap vid Lunds Universitet.

***Obligatorisk**

Namn Ej obligatoriskt

Kön *

- Kvinna
- Man

Vilket parti representerar du? *

- V
- Mp
- S
- C
- Fp
- Kd
- M
- Annat

Tycker du att Sverige skall behålla eller avskaffa monarkin? *

- Behålla monarkin
- Avskaffa monarkin
- Ingen åsikt

Vad ligger till grund för dina åsikter om monarkin? Utveckla gärna dina tankar och åsikter

Statsskick *

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet ej	Tar delvis avstånd från	Tar helt avstånd från
Det är viktigt att behålla monarkin	☐	☐	☐	☐	☐
Det är viktigt att införa republik	☐	☐	☐	☐	☐
Frågan om statsskick är viktig för mig	☐	☐	☐	☐	☐
Torekovskompromissen är en bra lösning på frågan om statsskick	☐	☐	☐	☐	☐

Förtroende *

	Mycket stort	Ganska stort	Varken stort eller litet	Ganska litet	Mycket litet
Mitt förtroende för kungahuset	☐	☐	☐	☐	☐

Representation i frågan om statsskick *

Representation i frågan om statsskick Utveckla gärna ditt val på ovanstående fråga

Statschefen *

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet ej	Tar delvis avstånd från	Tar helt avstånd från
Sveriges statschef har politiskt inflytande	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges statschefs politiska inflytande borde ökas	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges statschefs politiska inflytande borde	☐	☐	☐	☐	☐

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet ej	Tar delvis avstånd från	Tar helt avstånd från
minskas					
Sveriges statschef sköter sina arbetsuppgifter bra	☐	☐	☐	☐	☐

Övriga reflektioner Utveckla gärna om du har åsikter eller tankar som ej rymts inom ramen av ställda frågor

Från [Google Dokument](#) [Rapportera missbruk](#) - [Användarvillkor](#) - [Ytterligare villkor](#)